

ומתוקים מדבש

סוגיות בהלכה מבוארים ומורחבים כלשון לימודים השווה לכל נפש
נכתב ע"י הרב זאב יהודה סטארק שליט"א רב קהילת "שמחת התורה" - ביתר עילית

פרשת וישלח - גליון מס' 32

וַיִּשְׁמְעוּ אֶל חֲמוֹר וְאֵל שָׂכָם בְּנוֹ כֹּל יִצְחָק שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹכוּ כֹּל זָכָר כֹּל יִצְחָק שַׁעַר עִירוֹ (פרק לד פסוק כד)

ברית מילה בתקופת ה'קורונה'

ז' ניסן תש"פ

כבוד ידידי עוז הרב ..... שליט"א

שלום וכט"ס

בדבר אשר לבך נוקף בענין ברית המילה שזכית לערוך לבנך שיחי', ועקב המצב אשר נגיף ה'קורונה' היה משתולל בעולם ה', נאלץ המוהל לעשות את המציצה שלא בפה - כפי שעשו הרבה מוהלים בתקופה זו, ומשתמשים בכלי שפופרת וכו' למציצה. ונפשיך בשאלתך ממני ללבן ענין זה, מקורותיו אליבא דהלכתא. וזה החלי בעז"ה.

ענף א'

מקור וטעם ענין 'המציצה'

עיין במשנה (שבת דף קלג:) דאיתא שעושין כל צרכי מילה בשבת, מוהלין - דהיינו מלים וחותכים את הערלה, ופורעין - דהיינו מקלפים ומסירים את העור הדק המכסה את ראש הגיד, ומוצצין את הדם, ואף שהיא עשיית חבורה, שהדם יוצא מכח המציצה (רש"י), ונותנין עליה אספלגית דהיינו תחבושת, וכמון (מין צמח שמועיל לרפואה). עיי"ש.

ויש לחקור האם המציצה דומה לשני החלקים הראשונים של המילה שהם חלק 'עיקרי' ומעכבין בעשיית המילה, או שהיא 'רק' מחמת רפואה, ואינה חלק עיקרי של המילה, וכמו בחלק הרביעי של המשנה דהיינו שימת ה'אספלגית' דפשיטא דאינה מעיקר המילה ורק מחמת רפואה. וחלק מהנפק"מ יהיה, אם אין סכנה זו מצויה - האם עדיין יכולים לחלל שבת מחמתו, וגם האם במילה שעושים 'רק' הטפת דם ברייתא, דהיינו מילה שאינה רגילה, אם מחוייב המוהל לעשות מציצה.

ועיין בגמ' (שם): מוצצין - אמר רב פפא, האי מוהל דלא מוצץ את הדם סכנה הוא לתינוק ועבריו ליה מאומנתו, דהיינו שלא ימול יותר. ומקשינן פשיטא, שהרי מדקא מחללי עליה שבתא (שהוצאת דם בשבת היא מלאכה גמורה), ודאי סכנה הוא (והמשנה מתירה לעשות בשבת). ותיरצה הגמ', מהו דתימא האי דם פקוד וכנוס הוא, וא"כ הוא כנתון בכלי ואין בהוצאתו עשיית חבורה, קא משמע לן שהוא 'חבורי מיחבר', והוא יוצא על ידי המציצה, ועשייתו מותרת, דדמיא לאיספלגית וכו' ששינו במשנתנו, מה איספלגית וכו' כי לא עביד סכנה הוא, אך מציצה כי לא עביד סכנה הוא. עיי"ש.

א. בעניין הטפת דם בריית

נחלקו הפוסקים היכן הוא מקום ההטפה בגיד. ונאמרו בזה ב' שיטות: א) בעור הגיד שלמטה מהעטרה, והיינו בצד הסמוך לגוף, וכן מנהג העולם. ב) יש אומרים - בעטרה עצמה (וכן נהגים תלמידי החזו"א), ואכמ"ל.

עוד ראיתי בפוסקים, שבנוול מוהל לכו"ע יכול להטיף או מהגיד או מהעטרה וכו"ל, ואילו לענין שאר המחוייבים בהט"ב (גוי מוהל המתגיר, והניגול בפסלות) פסקו הרבה מגדולי הפוסקים שראוי להחמיר ולהטיף בב' המקומות. ויש שהוסיף שבאופן זה יבקש המוהל מחילה מהנימול (אמנם הגרש"א זצ"ל סבר שאין צריך מחילה באופן זה). גם נחלקו הראשונים במהותה של הטפת הדם בנוול מוהל, יש שכתבו שהיא למולו מעט כעין 'קליפה', אך אם יש סכנה לקריעת העור די להטיף דם בעלמא כעין שריטה. ויש שכתבו שלכתחילה די בהטפת דם בלבד. וגם לדעת החזו"א שריטה זו אין לה שיעור, ואין צריך הוצאת טיפת דם בפועל ממש, אלא כל שנצטרך דם כל שהוא כדרך שרט בעור דק שבדק די בזה, אמנם יש שהצריכו הוצאת דם ממש, ואכמ"ל.

ב. 'ציצין שאינן מעכבין' - הידור מצוה

עיין בחידושי הגר"ז (הלכות חנוכה פרק ד) שהביא את יסודו של הבית הלוי (חלק ב סימן מז) בשיטת הרמב"ם שאפילו בחול אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין את המילה, ומטעם שלאחר שגמר לקיים את המצוה לא יתכן לקיים בה הידור מצוה. משא"כ שיטת הטור שבחול חוזר על ציצין שאינן מעכבין את המילה, שאף לאחר שכבר גמר לקיים את גוף המצוה, יש לקיים בה הידור מצוה נמי. עיי"ש.

הרבה אחרונים כתבו שיש להקל בזה. וכן המנהג בכל מדינת פולין - שתמיד הם שני מוהלים, זה חותך וזה פורע, בין בחול ובין בשבת. ובחכמת אדם כתב דעל כל פנים לא יכבד שלשה בני אדם, אלא הפורע יהיה המוצץ, אבל בישועות יעקב דחה זה, וכתב דהמציצה יכולה להיות באחר, דהוא ענין בפני עצמו. עיי"ש.

ולכאורה אם כל המציצה הוי רק משום חשש סכנה, מדוע ס"ל להחכמ"א דהפורע הוא יהיה המוצץ, אלא משמע קצת שס"ל שיש מצוה בפנ"ע בהמציצה, ועל כן צריך שהפורע הוא יהיה המוצץ, ואפשר עדיין לפלפל בכ"ז, ואכמ"ל.

(ולאילו שלמדו שמציצה היא מצוה, זה שנאמר ש'מל ולא פרע כאילו לא מל', ולא נאמר זאת על מציצה, צ"ל שזה אינו לעיכובא כמו פריעה, אמנם היא מצוה, ופשוט).

מציצה בשבת

ראיתי שהגרשז"א זצ"ל (עיין בספר שלחן שלמה ערכי רפואה חלק ג דף קסח-קסט, ובשלחן שלמה הלכות שבת חלק ג דף רטו) אמר שיש להקשות, שבכל נתוח של עור באצבע או במקום אחר, למה אין מוצצין?! ושואל רק באבר זה הוי סכנה בלא מציצה, וכדאיתא בספרים. ובענין המציצה צריך עיון בכ"ז דברים, ראשית - במל ולא פרע וצריך לעשות הפריעה, אם צריך גם למצוץ, כיון שחותך עור הפריעה, ובפרט שבלא"ה עור הפריעה מכסה את עור הערלה, ועיקר הדם יוצא מעור הפריעה. ועוד יל"ע, אם מלו תנוק בלילה או על ידי נכרי שלא כדון, אם גם בכה"ג חייבים עכ"פ למצוץ משום סכנה. ויש לתמוה, דכמו דלענין רחיצה סומכין על רופאי זמנינו שאין בזה צורך, אף דבגמרא כתוב להדיא דמרחיצין אותו, והרי בכל ניתוח סומכין ארופאים, וגם בניתוח באבר המילה, ואין מוצצין אחרי הניתוח, וא"כ מאי טעמא מוצצים אחרי המילה בשבת. ועכ"פ נימא שיהיה הידור בזמנינו למול סמוך לשקיעה או אפילו לדחותו למחר מפני הספק. אך אפשר דכיון דלדעת הרופאים אין צורך במציצה - תו הו"ל מקלקל בעלמא וממילא אין לחוש הרבה לכך. וגם צ"ע, דכמו שבניתוח סומכין על גוי, אמאי לא נעשה את המציצה על ידי גוי שאפשר לסמוך עליו. ובפרט אם עושין על ידי זכוכית, הרי הכל נראה לעינים. ועכ"פ אם יש גוי לפנינו האין מחללים שבת עבור המציצה, ומוכח שהמציצה היא קצת חלק מהמצוה. עיי"ש.

ובתפארת ישראל (שבת פרק יט - בועז אות א) נתקשה ג"כ בדבר, וכתב דהרופאים אף סוברים שאפשר שיסתכן ע"י המציצה, ובשבת עכ"פ לא ימצוץ כ"כ בחוזק וכדי לחוש לשיטת הרופאים. עיין מש"כ שם באורך. עיי"ש. ובשו"ת אגרות משה (יו"ד חלק ד סימן מ אות ב - בתשובה להרב שבתי פרינקל) איתא וז"ל: 'ובדבר מה שכתב הגאון הגדול מהר"ר שלמה זלמן אויערבך שליט"א (זצ"ל) בכ"ג מרחשון תשמ"ג לכתר"ה, שבמעשה נזהרים מלשנות מן המנהג אפילו בדבר שאין בזה עדיפות עצם המצוה, והביא שאין משנים ענין המציצה אף שאיכא בזמננו אמצעים יותר קלים ויותר טובים ממצוה, וגם עושין בשבת אף שאיכא ענין מלאכה' וכו'. (והגר"ר משה זצ"ל לא חלק ע"ז שם, אמנם אין מבואר שהוא סובר שהמציצה היא כ'חלק' מהמצוה). עיי"ש. וראיתי בשם הגרי"ש זצ"ל שאמר שמציצה שהמוהלים רגילים בה היום היא שיטחית, ואין מוצצים מהמקומות הרחוקים, וממילא אין כאן מלאכה, שהרי הדם החיצון הוא מפקד פקיד. (אמנם עיין בשו"ת תשובות והנהגות חלק א סימן תקפח - שכתב, עיקר המציצה היא למצוץ דם גם ממקומות רחוקים, ולכן צריך להזהיר המוהלים שאין המצוה בנגיעה בעלמא - שהדם יוצא בלאו הכי, אלא למצוץ בכח קצת, עד שיגיע הדם ממקומות רחוקים, והמוצץ רק מקצת ובמהירות ואינו ממתין עד שיגיע דם ממקומות רחוקים, לא קיים מצוה זאת כדון. ומיהו המציצה לא מעכבת, ולכן המונע למצוץ מעבירין אותו רק מפני פיקוח נפש, אבל מ"מ עיקר המצוה אינה רק מפני הסכנה, ומה שמעבירין אותו הוא מפני הסכנה - ולא שאין קיום מצוה).

ועיין עוד בשו"ת שבט הלוי (חלק ד סימן קלד אות א) שכתב, בענין תוספת מציצה (היינו משיכה בכח ממקומות הרחוקים), הנה התפארת ישראל כתב דלא ימצוץ בשבת בחוזק הרבה, כדי לחוש לרופאים שאדברה המציצה מוספת דם, ולא ראינו לרבותינו שחששו לדברי התפא"י, ועשו מציצה בשבת בכח כמו בחול. וע"כ לדינא יוצאים ג' גדרים בזה: א) לכתחילה כדאי לעשות המציצה בפעם אחת ויעשנה בכל כח כבחול. ב) אם חושב שלא עלתה בידו בפעם אחת, פשיטא דיכול להמשיך ולמצוץ בפעם שני בין בחול בין בשבת. ג) אם אין צריך למצוץ פעם ב' והוא עושה כן בלי צורך כלל, פשיטא דבשבת יש איסור גמור בזה. עיי"ש.

וראוי לציין שבעיקר עניין עשיית המציצה אפילו כאשר ידוע שיש מצב של 'פיקוח נפש', העיר בחידושי חתם סופר (שבת קו): שיש לחקור לפי המבואר בפרק ר' אליעזר דמילה דמציצה

ובשאגת אריה (סימן ג) הביא את מחלוקת הרמב"ם והטור, דהרמב"ם ס"ל דאפילו בחול לאחר שפירש מהמילה וסילק ידו אינו חוזר על הציצין שאינן מעכבין. והטור ס"ל דדוקא בשבת אמרינן דאם פירש אינו חוזר על הציצין שאינן מעכבין, אבל בחול לעולם חוזר אף על הציצין שאינן מעכבין, אף דכבר פירש מהמילה. והוכיח השאג"א (שו"ת הרמב"ם, דאם נאמר כדעת הטור דבחול אף דפירש צריך לחזור על הציצין שאינן מעכבין, ואף דפירש מ"מ שייך ביה 'זה אלי ואנוהו', א"כ גם בשבת יהא רשאי ויתחייב לחזור על הציצין שאינן מעכבין אף דפירש, דכמו שמילה עצמה דוחה שבת, כמו כן הידור מצוה שלה דוחה שבת. וכמו דחזו"ן בגמ' (מנחות דף סד) היו לפניו ב' חטאות, אחד שמינה ואחד כחושה, ושחט כחושה ואח"כ שמינה - פטור. ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחילה, ושחוט. הרי דאף דכבר קיים המצוה בכחושה, מ"מ משום הידור מצוה אמרינן לו שחוט שמינה, דכמו שגוף המצוה דוחה את השבת, ה"נ הידור מצוה דוחה את השבת, וא"כ ה"נ דלדעת הטור יש הידור מצוה על הציצין שאינן מעכבין אף שפירש, היה בדין שגם בשבת יחזור עליהם, וע"כ חזו"ן כדעת הרמב"ם, שכל שפירש ליכא ענין 'התנאה לפניו במצוות' על הציצין שאינן מעכבין, ואף בחול אינו חוזר עליהם. עיי"ש.

ובאמרי בינה (חלק א דיני שבת סימן ל - באמצע דבריו) כתב על השאג"א הנ"ל וז"ל: 'לענ"ד אין ראיה מחטאת בשבת, דשם ההידור מצוה עם עצם המצוה - שייך הכל בבת אחת להביא שמינה, והחילול שבת בשמינה כמו בכחושה, וחל עליו החיוב להביא שמינה, או מטעם דכתיב 'הכבש האחד - המיוחד בעדרו' כמבואר במגילה (דף כח) או מטעם שכתב רש"י (שו"ת הקריבהו נא לפחתך). ומ"מ חל עליו שניהם במעשה א' ב"ב"א, לכך אמרינן להביא שמינה, דאם יש לו שמינה לא ניתן שבת לדחות בכחושה. משא"כ במילה בציצין שאין מעכבין, דכבר נגמר מעשה המילה על צד היותו טוב, וההידור בא בפני עצמו אח"כ, לכך כ"ז שלא פירש - כולה חדא מילתא היא, והרי ניתנה שבת לדחות אצלה, ואם פירש, הוי חילול אחר וכתחלה בפנ"ע, ועל אלו לא ניתן לחלל את השבת. וההידור לעולם הוא מעשה אחריתא וכו'. ואינו דומה כלל להא דאומרים הבא את השמינה, דשם לגבי כחושה לא ניתן שבת לדחות כלל, רק לעשות עיקר המצוה בהידור - דהיא שמינה, משא"כ בציצין דאין מעכבין, דכל אחד נעשה בפנ"ע, ולגבי כ"א הוא מלאכה חדשה' וכו'. עיי"ש.

ובספר משמרת חיים (למור"ר מרן הגר"פ שיינברג זצ"ל - מילה אות ב) כתב שלכאורה תירוצו של האמרי בינה צ"ע, דמה לי שאם היה לכתחילה צריך לשחוט את השמינה, וזה היה עצם המצוה וגם ההידור מצוה והכל בבת אחת הייתה, והיה מחויב לעשות כן לכתחילה, הרי עכשיו דשחט כבר את הכחושה, הרי עצם המצוה נתקיימה, ורק נשארה הידור המצוה, וחזו"ן דהידור מצוה לחוד דוחה את השבת, וכמו כן נאמר בציצין שאין מעכבין שהידור המצוה ידחה את השבת. ונראה דכוונתו דכיון דלכתחילה חל החיוב לדחות שבת בשמינה, הרי כבר חלה דין דחיה על השמינה, ואף דהוא שחט את הכחושה, וכבר קיים בזה עצם המצוה, מ"מ משום הידור מצוה נשאר דין דחיה שבת על השמינה. משא"כ בציצין שאין מעכבין לא היה עליהם מעולם דין דחיה, דהוא דבר בפני עצמו, ורק אם לא פירש דוחים שבת, משום דכולה חדא מילתא היא, ולא מצד עצמם. ולכן בפירש דהוי התחלה חדשה נצטרך לחדש דין דחיה על הציצין שאין מעכבין, והידור מצוה לחוד אינו יכול לחדש דין דחיה חדשה על הציצין שאין מעכבין. אולם יותר מסתבר לבאר סברת האמרי בינה באופן אחר, והוא שבכחושה ושמינה - אף לאחר ששחט הכחושה, יש רק ענין הידור מצוה לשחוט השמינה, מ"מ השמינה היא עכ"פ החפצא של המצוה, ואז אמרינן דכיון דחפצא דמצוה אית כאן, ויש ענין לעשותה משום הידור, יש כאן דין דחיה שבת. אבל בציצין שאין מעכבין - כיון דהיא מילתא אחריתא מעצם הערלה, לא רק שחיוב מצוה ליכא, ויש רק ענין הידור, אלא גם חפצא דמצוה ליכא, דציצין שאינם מעכבין אינם החפצא דמצוה בפנ"ע, ורק בלא פירש הוי כולה חדא מילתא, אבל בפירש דהוי התחלה חדשה, אין הציצין החפצא של מצוה כלל, ואז בודאי לא שייך דחיה, דבעינן החפצא של מצוה שידחה את השבת, ולכא. עיי"ש.

ג. זהו שיטת הרמ"א (או"ח סימן שכח סעיף יב) שסובר שפקו"ג היכן דאפשר למעבד ע"י עכו"ם או ע"י היתר שלא נבוא לחלל את השבת עדיפא טפי, אמנם לדעת השו"ע (מקורו מהרמב"ם) נעשית ע"י גדולים.

הלכה למעשה בהג"ל

עיינ בביאור הלכה (או"ח סימן שלא ד"ה פורעין ומוציין, וכן הביא את דבריו בספר שונה הלכות למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שם, ועיינ להלן מה שהבאנו בשמו בעניין המציצה בשפופרת) שכתב וז"ל: 'עיינ בתשובת בנין ציון (סימן כג-כד) דהמציצה דוקא בפה ולא על ידי דבר אחר שהמציאו הרופאים החדשים. ובתשובת יד אליעזר מתיר למצוץ בספוג, בדבוקה, ויותר טוב ממציצה בפה, ואפילו בשבת יש להתיר בספוג'. עיי"ש. ובשו"ת שבט הלוי (חלק י סימן קסח אות א - תשובה לבעל 'ספר הברית') איתא וז"ל: 'קבלתי מכתבו וכו', וכבוד תורתו מסר אשר קבל מהגאון הרמ"מ זקס זצ"ל - חתנו של החפץ חיים זי"ע מפה קדשו של הח"ח שהתרעם על המחמירים כ"כ במציצה בפה' וכו'. עיי"ש.

אמנם בשו"ת שבט הלוי (חלק ב סימן קלא אות א, חלק ח סימן צ, חלק ט סימן רז) איתא, דבמחכ"ת קלקול השורה יש כאן, דלא היה לו (להביאור הלכה) להעתיק דברי היד אליעזר אחרי דברי הבנין ציון, כיון דהדברים בהיפך, דהבנין ציון ראה דברי יד אליעזר וחולק עליו בחזקת יד, דמבטל הלכה למשה מסיני ומעיקרי המצוה, וכבר נדחו דברי היד אליעזר מגאוני וצדיקי הדורות. וגם מש"כ רבינו המשנ"ב דמציצה בספוג בדוקה יותר ממציצה בפה, כמדומני שהמציאות מכחיש זאת, מיהו ודאי בדמקום שיש חשש שע"ז יבטלו מצות מילה לגמרי, מוטב להיות מן הצנועין המושכין ידיהם. והיות שאיני רוצה לחדש בזה - קצרתי. ומה ששאל אותי בענין העובדא שהיה לי עם מרן גאון ישראל החזון איש זי"ע בענין מציצה בפה (בעל שבט הלוי עם החזו"א - וכן מופיע מעשה זה בספר פאר הדור חלק ד דף קצט, ועיינ להלן במה שאמר מרן רשכבה"ג בשם מרן החזו"א זצ"ל), העובדא היתה שהיינו יחד על ברית קודש פה בבני ברק, וראה והרגיש שאני עומד מאד עז שיהיה מציצה בפה דווקא כמקובל לנו, ואמר לי שאחזיק מאד בזה למחות ע"ז ולעמוד על המנהג, והפטיר בפה קדשו דהוא ז"ל לא עלה בידו, כיון שאצלם חלק מהמונים אינם נזהרים בזה, וב"ה כי כהיום כל מי שיש בו ריח תורה ויראה מכל העדות עומד עז כמקובל לנו. ובשו"ת שבט הלוי (חלק ו סימן קמח אות ב) איתא וז"ל: 'ואמר לי בלשון קדשו (החזון איש לבעל שבט הלוי) 'הנה אצלכם שעדין לא נפרצה הפרצה לעשות בכלי, תעמדו ותלחמו ע"ז לעשות בפה דוקא, אבל אצלינו - כך אמר החזון איש זי"ע - לצערנו כבר אנו עומדים אחרי הפרצה בזה. עיי"ש.

ד. וראוי לציין שאחד מהגדולים שהיה בעל תוקע, כשהיה מל בראש השנה נהג שלא לקנח פיו אחר המילה והיה תוקע בפה המלוכלך בדם המילה כדי לערוב זכות המילה בתקיעת השופר. ונראה שאף על פי כן יקנח פיו מבחוץ, וגם ירחץ ידי מים משום כבוד הברכה (מטה אפרים - הובאו דבריו במשנ"ב סימן תקפד ס"ק יב, ועיינ בט"ז שם ס"ק ב שהביא הנהגה זו). ועיינ בשערי תשובה (שם ס"ק ד) מה שהביא מהדגול מרבבה (בעל הנודע ביהודה). עיי"ש.

ה. נאמנות הרופאים

עיינ בגמ' (נהד דף כב:) דאיתא, מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות, ובאו ושאלו את אבא, ואבא שאל לחכמים, וחכמים שאלו לרופאים, ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות, תטיל למים, אם נמוחו טמאה. ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות, תטיל למים, אם נמוחו טמאה. אמר ריש לקיש - ובפושרין. שאל לחכמים, וחכמים לרופאים, ואמרו להם שומא יש לה בתוך מעיה, שממנה מפלת כמין קליפות, תטיל למים, אם נמוחו טמאה. אמר ריש לקיש - ובפושרין. וברא"ש (שו"ת הרא"ש כלל ב תשובה יח) הקשה, ממ"נ, אי האמינו לרופאים, למה לי הטיל מים, והרי דם מכה טהור. ואם כן בשביל מה בדקו לאחר שהרופאים אמרו שיש שם מכה. עיי"ש. אלא קצת מוכח מכאן שהרופאים אינם נאמנים. אך קשה, שאם לא האמינו - למה בכלל שאלו את הרופאים. ועיינ עוד בשו"ת מהר"ם מלובלין (סימן קיא) ובשו"ת חכם צבי (סימן מו) במה שתיירצו ופלפלו בדברי הרא"ש. עיי"ש. ובתוס' הרא"ש (שם ד"ה אמרו) פירש שהרופאים לא אמרו בודאות שיש לאשה זו מכה במעיה, אלא נסתפקו גם הם, והצריכו בדיקה במים. אבל במקום שאומרים הרופאים שודאי יש מכה - נאמנים להתיר, ולדבריו 'תטיל למים' היא סיוע דברי הרופאים. (אמנם להרא"ש החכמים הם שאמרו להטיל למים). ועיינ עוד בגליון מהר"א (שם) שנסתפק גם כן האם 'תטיל למים' אמרו הרופאים או החכמים. עיי"ש. ועיינ בסדרי טהרה (יו"ד סימן קפח אות ה) שתיירץ, שבמקום שיש לרופאים הוכחה לקביעתם נאמנים, אבל כאן לא מצאו הרופאים סימן למכה, וכל הוכחתם הייתה על דרך השלילה, שכיון שידוע להם שאין מקור מפיל קליפות ושערות, אין אפשרות אלא לומר שישנה מכה, ובכחאי גונא אינם נאמנים. עיי"ש.

ובבית יוסף (יו"ד סימן קצא) הביא שמגמרא זו ישנה ראייה שאפשר לסמוך על הרופאים. עיי"ש. אמנם בדרכי משה (שם - ד) כתב שאדרכה, לפי הגמרא מוכח שלא האמינו לרופאים שהרי הצריכו להטיל במים. עיי"ש. ויש אחרונים שלומדים שנאמנות הרופאים אינה אלא בגדר 'אומדנא', ובבדיקה בדקו אם דבריהם אמת, כלומר, בשאלות של 'איסור' שאין בהן פיקוח נפש לא סמכין על הרופאים, אלא רק 'באומדנא'. ועיינ במהרי"ק (שורש קנט, ועיינ עוד במהרי"ט אבה"ע סימן יד, ומהרי"ט צ סימן ט שנקטו כדבריו) שכתב להוכיח מדברי הגמ' בנדה שסמכין על עדות הרופאים אף להקל באיסור כרת, וכן סמכין עליהם לחלל שבת ולאכול ביה"כ. עיי"ש.

ובשו"ת חת"ס (יו"ד סימן קנח - ובעוד מקומות) איתא לתרץ קושיית הרא"ש, שאין לסמוך על הרופאים על גוף פרטי מה שהם שפטו בשכלם על גוף זה, אבל המה נאמנים בדברים כלליים שהמה מקובלים שיש כך וכך בעולם וכו'. עיי"ש.

אמנם כל גידול הנ"ל הוא לגבי נדה ואיסורין וכו', אמנם לגבי פיקוח נפש ודאי סומכין על הרופאים. ויש שהסבירו שהוא בגלל שכשרופא אמר דחשיב"ס צריך לאכול ביה"כ וכו', ספק מיהא הוי, וספק נפשות לקולא, ואכמ"ל.

ו. עיינ בשו"ת לבוש מרדכי (יו"ד סימן ל - להגאב"ד דסלובודקה הג"ר משה מרדכי אפשטיין זצ"ל - והובאו דבריו בשו"ת תשובות והנהגות חלק א סימן תקפח) שכתב וז"ל: 'ובלי למדות' כאיש פשוט אשאל שאלה מאלה האומרים כי מציצה היא רק משום סכנה, וע"כ די ברטית סמרטוטין, מאותם אשאל, נשער נא בנפשינו אילו לא היה מצוה ולא היה נהוג אצלינו לעשות

מלאכה דאורייתא, דדם מיחבר חבר, א"כ היכי מהלינן בצפרא דשבתא ומחללינן שוב שבתא במציצה, נמתין עד סמוך לחשיכה ותהיה המילה בסוף היום, והמציצה בלילה, או אפילו בין השמשות, ועכ"פ ביום לא נחלל שבת, וכי משום זריזים מקדימים נחלל שבת? ויש לומר, אה"נ, משום זריזין מקדימין מחללין שבת גם במציצה כיון שכבר ניתן שבת לדחות בחבורה על ידי חיתוך ופריעה, שוב לא איכפת לן בהוספת חבורה על ידי מציצה, כדי להקדים המצוה וכו'. עיי"ש. (וראיתי בשם הגרש"א זצ"ל שהביא ראייה מהחת"ס שניתוח צריכים לעשותו בשבת, אף שאפשר לדחותו לסמוך ליציאת השבת ועי"ז לא יצטרכו להרבות בחילול שבת בדברים הנעשים לאחר הניתוח, מ"מ כיון שניתן לדחות את השבת עבור ניתוח זה, יש גם בזה את הענין של זריזין מקדימין, קל וחומר ממילה, דאמרינן זריזין מקדימין רק באבר אחד, כל שכן בפיקוח נפש של כל הגוף, ודוחק לחלק ולומר בדפיקוח נפש לא אמרינן זריזין מקדימין, אף דבמילה אמרינן).

ענף ב'

מציצה בפה

והנה עד כה דנו אם מציצה היא מחמת סכנה או שהיא חלק ממצוות המילה. אמנם אין מבואר בש"ס (בין על הצד שהיא מצוה או על הצד שהיא משום סכנה) אם צריכים לעשות אותה בדוקא בפה.

שיטת החת"ס ודעימיה (עיינ לקמן שנביא את שיטתו), ש'פה' לאו דוקא (רק ע"פ סוד), ואפילו אילו היה מפורש בש"ס מוצץ בפיו, מ"מ כיון שאינו מהכשר מילה אלא משום סכנה, יכולים להמיר בדבר אחר כיוצא בו, אפילו בספוג. ושיטת הבנין ציון (בעל הערוך לגר - עיינ לקמן שנביא את שיטתו, וכן דעת המהר"ם ש"ק ועוד), שלשון 'מוציין' - הוי בפה, א"כ מפורש במשנה דהוי בפה. וזה משום דבפה מוצץ בכח המשכה ולא ע"י דחיקה, ומה שאמרו הרופאים דאין סכנה בלא מציצה, כיון דכל דבריהם הוי רק ע"פ אומדנא על פי הרוב, א"כ אינו מוציא מידי חזקת סכנה שהיה בימי חז"ל (אמנם כתב שם, לא שמעתי מי שאמר שהמציצה היא עיקרית במעשה המילה כמו פריעה), ועיינ בהערה.

ובשו"ת מהר"י אסאד איתא (וכן איתא במהר"ם ש"ק) שהמציצה בפה היא הלכה למשה מסיני. וע"פ שיטת הבנין ציון הג"ל המציאו בכמה קהילות פכי זכוכית שמוציין ע"י כח משיכה בפה, או כלי שמושך הדם ממקומות הרחוקים ע"י דחיקת האויר שלא בפה.

באופן שע"י המציצה בפה יש חשש סכנה

עיין בערוך השלח (סימן רסד סעיף יט) דאיתא וז"ל: 'ודע שיש בזמנינו שאומרים שיותר טוב לעשות המציצה לא בפה אלא באיזה ספוג שמספג את הדם, ולא נאבה להם ולא נשמע להם. ורבותינו חכמי הש"ס היו בקיאים ומחוכמים יותר מהם, אך זהו בודאי שהמוצץ יהיה לו פה נקי בלא שום מחלה ושיניים נקיים' וכו'. עיי"ש.

ובשו"ת הר צבי (יו"ד חלק ג סימן ריד) איתא וז"ל: 'ואעתיק מה שנדפס בספר תשובות רשב"ן (שנדפס בשנת תרס, לאחד מגדולי הונגריה - סימן קמ) שכותב בזה"ל: אודות המציצה בפה, כבר היה רעש בעולם עוד מלפני ששים שנה, ובעל החתם סופר והגאון ר"א האראוויץ בוועד התירו למצוץ בספוג, וכן היו גדולים הרבה שהקילו אפילו בלא ספוג, ודי בסמי רפואה שנותנים הרופאים בזמנינו. אך היו כמה גדולים ובתוכם בעל מהר"ם שיק וז"ל שהקפידו למצוץ דוקא בפה, ושם (בסימן קמג) באשר שהיו מקרים בכמה ילדים נימולים ע"י מומחה אשר פרחא בעור בשרם צרעת, ושפטו הרופאים שהמחלה באה מהמציצה בפה, ושאלו מהחת"ס והשיב שהמציצה הוא רק לרפואת התינוק כמש"כ בגמ' וכו', ואחר שהרופאים מעידים שגם ספוג עושה את הפעולה - למה לא נאמין להם. וכן בתשובת מהר"ץ חיות מקיל גם בלא ספוג, ודי לו במה שנותנים סמי רפואה. הנה גם בזמן הזה דשכחי מחלות ע"י מציצה בפה, מאן דמיקל לעשות המציצה ע"י שפופרת של זכוכית לא משתבש אם עושה כן מפני שיש חשש, אבל המציצה ע"י שפופרת לאו כו"ע גמירי, וצריך להתלמד אצל אומן כיצד לעשות המציצה באופן המועיל. עיי"ש.

ועיין עוד בספר קובץ תשובות (להגרי"ש זצ"ל - חלק א יו"ד סימן קב - בתשובה לבעל המשנה הלכות זצ"ל) שכתב, בנוגע עניין המציצה בעקבות מחלת 'האיידס', שהנה כאן בירושלים עיה"ק ח"ו לא עלה ע"ד המוהלים העוסקים במלאכת הקודש לבטל המציצה בפה, וכך הם ממשיכים בזה כפי שנהגו משנות דור, ומקימים מצוה זו בשמחה, אך מכיון שכאן בארה"ק לכל יהודי עורכים ברית ובתוכם גם כאלה שיש מקום להניח שהם נגועים במחלה הממארת הנ"ל, הרי רק לאנשים המפוקפקים האלה עושים מציצה ע"י שפופרת וכו', ואינם מוכנים ע"י המציצה בפה להכניס א"ע לתוך ספק ספיקא של סכנה, ועושים המציצה בשפופרת. ואינני יודע אם אחרים במקומם היו כן מוכנים לעשות המציצה בפה אצל אנשים הנ"ל, ואכן כבר ישבו על מדוכה זו גדולי ישראל בדור שלפנינו, ה"ה הגריצ"א מקובנא, הגר"ש מווילנא, הגרי"י מפאנווועז, הגרי"מ מנאוהרדק, והגר"ע מווילנא ועוד, זכר כולם לברכה, ונמנו וגמרו דבמקום דאיכא שום שמץ חשש ספק ספיקא לסכנה, אין לדקדק על קיום מנהג אבותינו (לשונו של הגר"ח ברלין ז"ל), מלבד התשובה הידועה של החת"ס להרב מוועד. עיי"ש.

ובשו"ת תשובות והנהגות (חלק א יו"ד סימן תקפח) הביא שהשדי חמד כתב קונטרס מיוחד לאסור מציצה בכלי, וגאוני ירושלם עיה"ק החרימו מי שמשתמש בכלי זה, וכל שנוי מדרכי אבותינו נראה לדעתם כחיקוי רפורמיים, ואנו לא נשנה מדרכי אבותינו, וכמה

פעמים כשהציעו לי סנדקאות התניתי תנאי שהמציצה תהיה בפה, שאם המציצה תהיה בכלי אין רצוני להיות סנדק, ולהילכד בגזרת רבותינו זצ"ל שאסרו בהחלט שימוש במציצה בכלי. אמנם בעו"ה בחיי פריצות המצויים בנוער שבמדינה כאן, יש לפעמים מחלות, ויש טוענים שלא רצוי שהמוהל ימצוץ בפיו, ואוי לנו מה עלתה לנו בימינו רח"ל כאן בנוער, ולכן יש מוהלים שמשתמשים בכלי, ובתנאי שהשפופרת קצרה שנראה הדם יוצא בנפחתו ממקומות רחוקים בנפחתו. וכן שמעתי מפי מרן הגרי"ס זצ"ל (הגאב"ד דבריסק) שבמגפת 'טוברקלס' בעירו התיר הגר"ח מבריסק זצ"ל בשפופרת קצרה, ובזה דוקא חשיב כגופו. עיי"ש. ועיין עוד בשו"ת משנה הלכות (חלק טז סימן עה). עיי"ש.

ובספר לב אברהם (מהדורת תשס"ט פרק כט סעיף טו) כתב בשם הגרש"א זצ"ל, כאשר יש חשש להעברת מחלה זיהומית מהמוהל לתינוק, או מהתינוק למוהל, יש לבצע את המציצה ע"י שפופרת. עיי"ש. ובספר מילה שלמה (דף תכו) הביא בשם מרן רשכבה"ג רבי חיים קניבסקי שליט"א שמדינא מותר למצוץ בשפופרת, וכן פסק המשנ"ב, ואף החזו"א היה מורה שמדינא אין צריך דוקא בפה, ואפילו בזמנו שעדיין לא היו כל החששות כהיום, וכל מה שהחמירו בזה הוא כדי שלא לעשות שינויים בצורת המצוה, אבל כשיש איזה חשש בודאי מותר. עיי"ש.

העולה לדינא:

(א) יש נידון אם המציצה מצוה היא או רק מחמת סכנה, ופשטות הסוגיא שהיא רק מחמת סכנה.

(ב) אין מבואר בש"ס ובשו"ע אם עיקר אופן עשיית המציצה היא ע"י הפה או אף בשאר דבר, אלא בדברי האחרונים. ויש שמקילים בכל הזמנים מעיקר הדין לעשות המציצה ע"י ספוג או שפופרת (משנ"ב, חזו"א), אגם שברוב תפוצות ישראל נוהגים לעשות ע"י הפה דווקא.

(ג) בשעת ספק (או אפילו ספק ספיקא) פיקוח נפש (וכגון בנדו"ד בענין נגיף הקורונה ה") מותר לעשות המציצה ע"י שפופרת וכו'. ונראה פשוט שעל אף שברור שאין לתינוק שום חשש שנדבק במחלה, אבל הרי יש לחוש שהמוצץ יש לו חולי זה, וע"י שידביק את התינוק - עלולים כל קרוביו להידבק, והוא קרוב לסכנה כידוע.

וראוי להוסיף בכל הנ"ל, שבדרך כלל (דהיינו שלא במקום חשש סכנה וכו'), אין קיום של מצוות 'ונשמרתם' - שזה מצוה דאורייתא, אם עושים המציצה ע"י דבר אחר ולא בפה, אמנם במצבינו אפש"ל שזכות קיום מצוות דאורייתא זו, יהיה לרך הנימול לזכות לכל ימיו שיזכה לגדל לבן תורה אמיתי ולגדול בתורה.

והגני מסיים בברכה שהקב"ה ימנע מגיפה מנחלתו, והבריאים לא יחלו והחולים יתרפאו במהרה.

זאב יהודה סטארק

המציצה, ואחד היה רוצה לעשות המציצה בפה, בודאי היינו קוראים אחריו מלא - כי אין לך מתועב יותר מזה, ליקח אבר פצוע לתוך הפה - ומה גם אותו האבר. ולא עוד, אלא למצוץ הדם, הלא הדבר גועל נפש ממש חלילה, אם איננה מצוה. ועתה חז"ל ואבותינו הקדושים אשר הנקיון נר לרגלם, ואסרו ליתן לחבירו כוס משקה ששתה ממנו (מסכת דר"א רבה פרק ט, ועיין גמ' תמיד דף כז), והורו לנו (גמ' מכות דף טז:) כי המשקץ עובר על לאו מן התורה, 'בל תשקצו', כי השיקוץ מגעיל ומטמטם נפש הישראלי, ואמרו רז"ל (מכות שם) כי השותה בקרן שמצו בו דם אף אם נקי הוא עובר משום 'בל תשקצו', ואם כלי שהיה בו דם של הקזה אסור משום שיקוץ שמשקץ הנפש, עאכ"כ למצוץ הדם בעצמו, וליקח אותו האבר בפה, מי זה חסר לב יאמר כי הנהיגו דבר כזה בלי מצוה. האם לא ידעו חז"ל מההמצאה הגדולה החכמה הנפלאה ליקח סמרטוטין ולשרותם במים ולסחוט על האבר שיצא הדם? האם ספוגין חסרו, מוכין חסרו להם, וגם למצוץ ע"י כלי ידעו היטב וכו', הלא חרפה היא לנו לומר כן, וכל בר דעת יבין כי אך באשר כן הוא, המצוה למצוץ בפה להוציא הדם ממקומות הרחוקים לתקן את נפש הנימול. וע"כ אין בזה גיעול, כי מצות ה' היא לא תזיק להנפש, אדרבה, תקדש ותטהר אותו. וכאשר מצות המילה בעצמה שאילו לא היתה מצוה - היתה אכזריות, אבל כאשר היא מצות ה' רב כחה להוליד בנפש מידות נעלות, וכמו שאמר הפסוק אחר איבוד עיר הנדחת 'נתן רחמים לך', היינו אף שתעשה דבר אכזריות אל תחוש פן יולד בלבבך מזה מידת אכזריות, לא כן אחרי שהיא מצוה הבורא לא תזק מזה בנפשך, אדרבה, מזה יהיה לך רחמים וכו', וכאשר ראה בחוש כי מצוות ה' לא תזיק לנפש וכו', אבל אילו לא היה מצוה רק הכשר - כדי שלא יסתכן הולד מהדם, איך נוכל לומר שיהיה נהוג בישראל ענין מתועב כזה, חלילה וחלילה, הלא האמת ברור לכל, כי המציצה היא מצוה קדושה בעצמה דוקא באופן הזה למצוץ דוקא בפה. עיי"ש.